EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Sosiaali- ja terveysvaliokunta

LAUSUNTO

6.5.2026

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokous 8.5.2026 klo 9.00

EOAK/HE 67/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain ja sairausvakuutuslain 15 ja 17 luvun sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Pyydettynä lausuntona esitän kohteliaimmin seuraavan.

Sairausvakuutuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös päätöksen antamisesta. Kansaneläkelaitoksen tulisi antaa etuuden myöntämistä, epäämistä, tarkistamista, lakkauttamista ja takaisinperintää koskevassa asiassa hakijalle kirjallinen päätös. Päätöstä ei tarvitse antaa, jos etuuden tarkistaminen johtuu yksinomaan indeksitarkistuksesta tai muusta vastaavasta lain tai asetuksen nojalla suoraan määräytyvästä perusteesta, ellei hakija tätä päätöstä erikseen vaadi.

Sairausvakuutuslakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännös etuuden maksamisen keskeyttämisestä tai vähentämisestä muuttuneiden olosuhteiden vuoksi. Etuuden maksaminen voitaisiin väliaikaisesti keskeyttää tai maksettavan etuuden määrää vähentää, jos on ilmeistä, että sen saajalla ei olosuhteiden muuttumisen tai muun syyn perusteella ole siihen enää oikeutta tai etuuden määrää tulisi vähentää. Keskeyttämisestä ja vähentämisestä olisi välittömästi ilmoitettava etuudensaajalle ja etuutta koskeva päätös olisi annettava viivytyksettä.

Asiavirheen korjaamista koskevaa sääntelyä etuuslaeissa ehdotetaan muutettavaksi. Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos soveltaisi jatkossa asiavirheen korjaamiseen hallintolain 50 §:ää. Muutoksen johdosta Kansaneläkelaitos voisi korjata asiavirheen asianosaisen vahingoksi ilman asianosaisen suostumusta, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Ehdotus ei koskisi lakia toimeentulotuesta (1412/1997).

Työttömyysturvalain sovitellun työttömyysetuuden määrää koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että säännöksestä kävisi nykyistä selkeämmin ilmi, miten työttömyysetuuden sovittelu tehdään. Säännökseen ei tehtäisi sisällöllisiä muutoksia. Pykälä vastaisi edelleen voimassa olevaa pykälää, ja pykälään tehtävillä muutoksilla pelkästään selkeytettäisiin sen sanamuotoa eivätkä muutokset siten vaikuttaisi sovitellun työttömyysetuuden määrään.

Ehdotetut säännökset olivat pääsääntöisesti samansisältöisiä jo sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa esitysluonnoksessa. Ministeriölle luonnoksesta 5.3.2026 antamassani lausunnossa esitin kaksi havaintoani asiavirheen korjaamista koskevasta sääntelystä.

Nostin esiin luonnoksessa esitetyn, jonka mukaan tilanteeseen, jossa asiaan on tullut uutta selvitystä, sovellettaisiin hallintolain 50 §:n 1 momentin 4 kohdan sijasta voimassa olevaa sääntelyä etuuslaeissa. Tältä osin kehotin asian jatkovalmistelussa avaamaan, mihin tällä voimassa olevalla sääntelyllä viitataan.

Jatkovalmistelussa ministeriö on saamansa lausuntopalautteen perusteella (s. 30) ilmoittanut muuttaneensa asiavirheen korjaamista koskevia lakiehdotuksia sääntelyn selkeyden vuoksi siten, että asiavirheen korjaamisesta säädettäisiin pelkästään informatiivisella viittauksella hallintolakiin. Kuhunkin muutettavaksi ehdotettuun etuuslakiin sisältyy esityksen mukaan erityissäännöksenä jo nykyisin hallintolain 50 §:n 1 momentin 4 kohtaa ja 2 momentin viimeistä virkettä täydentävä säännös, jota ei esitetä muutettavaksi ja jota Kansaneläkelaitos edelleen soveltaisi säännöksessä mainituissa tilanteissa. Esityksessä säännöskohtaisia perusteluja on täydennetty sanottujen erityissäännösten sisällöllä.

Katson ministeriön esityksen tekemät muutokset perustelluiksi ja sääntelyä selkeyttäviksi.

Luonnoksessa oli mainittu lisäksi, että asumistukea lukuun ottamatta etuuksissa lainvoimaisen päätöksen oikaiseminen asiavirheen vuoksi asianosaisen vahingoksi edellyttää aina asianosaisen suostumusta. Näiltä osin kiinnitin huomiota siihen, että luonnoksessa ei ollut mainittu sitä, mihin perustui siihen kirjattu toteamus, että hallintolain 6 §:ssä nimenomaisesti säädetty luottamuksensuoja asettaa erityisen suuria vaatimuksia sosiaaliturvaa ja eläkevakuutusta hoitavan viranomaisen toiminnalle. Samoin esitin kysymyksen, että miltä osin nykyisin tilanne on muuttunut. Katsoin, että etuudensaajien oikeusturvan näkökulmasta asian jatkovalmistelussa tulisi tätä näkökohtaa arvioida ja perustella laajemmin.

Ministeriö on esityksen kohdassa 2.1.2 (s.13 ja 15) arvioinut laajemmin sanotun luottamuksensuojan suhdetta nyt arvioitavana olevaan muutosesitykseen. Esityksessä on viitattu muun muassa professori Olli Mäenpään 17.10.2025 antamaan lausuntoon yleistukea koskevasta hallituksen esityksestä (HE 112/2025 vp). Mäenpää oli lausunnossaan todennut muun muassa seuraavaa: ”Hyvän hallinnon takeiden kannalta ei

kuitenkaan ole täysin ongelmatonta, että hallintolaista tältä osin poikkeavan 1. lakiehdotuksen 39 §:n mukaan Kansaneläkelaitos ei voi korjata virheellistä tukipäätöstään, jos virhe johtuu hakijan omasta menettelystä, kuten tämän antamasta virheellisestä informaatiosta. Perusteluna esitetylle luottamuksensuojaperiaatteelle ei tällaisessa tilanteessa ole erityisen vakuuttavia perusteita.”

Esityksessä on näiltä osin todettu lisäksi seuraavaa:

> ”Perustuslain oikeusturvaa ja hyvän hallinnon takeita koskeva 21 § sekä hallintolain 6 §:n luottamuksensuojaperiaate eivät estäne sosiaaliturvalainsäädännön kehittämistä siten, että oikeussuojakeinot voisivat perustellusti olla erilaiset tilanteissa, joissa etuuspäätöksen ilmeinen asiavirhe ei johdu asianosaisen omasta menettelystä verrattuna tilanteisiin, joissa etuuspäätöksen ilmeinen asiavirhe johtuu asianomaisten omasta menettelystä. Ottaen huomioon, että hallinnon toiminnassa luottamuksensuoja merkitsee sitä, että yksityisellä henkilöllä tulee perustelluin edellytyksin olla oikeus luottaa viranomaisten toimintaan, ei edes sosiaaliturvalainsäädännön kehittämisessä voitane ottaa lähtökohdaksi sitä, että ilmeisen asiavirheen aiheuttaneella henkilöllä tulisi aina olla samoin perustelluin edellytyksin oikeus luottaa etuuspäätöksen muuttumattomuuteen kuin henkilöllä, joka ei ole omalla toiminnallaan myötävaikuttanut virheellisen päätöksen tekemiseen.”

Ministeriön esitykseen tekemät edellä selostetut täsmennykset ja lisäperustelut huomioon ottaen minulla ei ole esitykseen näiltäkään osin huomautettavaa.

Apulaisoikeusasiamies
Mikko Sarja

Esittelijäneuvos jaostopäällikkönä
Juha Niemelä

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.